

УДК 37:004](477)(092)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208649>

Наталія ІГНАТЕНКО,
orcid.org/0000-0003-1616-8708
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) i.natalvik@gmail.com

Оксана КОВТУН,
orcid.org/0000-0002-9516-8628
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) kovtunok@ukr.net

НАВЧАЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ А. ГОРЕМИЧКІНА

Стаття присвячена навчально-розвивальному потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у науковій концепції визначного педагога А. Горемичкіна. Розкривається використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Аналізується науково-методичні праці А. Горемичкіна.

Акцентується увага на твердженні педагога щодо необхідності застосування комп'ютерних програм у системі вищої освіти, що сприяє формуванню в студентів свідомості, світогляду, духовної культури. Автор наголошує на тому, що використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі допомагає вирішувати комплекс питань науково-методологічного рівня: філософських, психологічних, лінгвістичних, педагогічних, методичних.

В науковій концепції педагога А. Горемичкіна висвітлюються певні умови при складанні комп'ютерних програм у навчальний процес вищої школи. Окремою методологічною проблемою А. Горемичкін визначає структуру гуманітарних знань. В результаті дослідження науковець окреслює поетапний схематичний план втілення процесу систематизації знань в конкретній дисципліні.

В науковому дослідженні визначний педагог А. Горемичкін обґрунтовує методику введення цифрових критеріїв у навчальний процес для гуманітарних дисциплін. Саме цей аспект є найціннішим в плані трансформації особистості педагога і розвитку його спроможності до урізноманітнення конкретних форм педагогічної праці.

У процесі використання інформаційно-комунікаційних технологій дослідник сучасності А. Горемичкін пропонує оригінальну наукову концепцію комп'ютеризації освіти, засновану на пріоритеті розвитку професійно орієнтованого мислення, креативності учасників навчального процесу, обґрунтовує необхідність перегляду засад структуризації джерел знань і педагогічного досвіду залежно від тих чи інших форм інформування, а також доопрацювання системи оцінювання ефективності педагогічної праці на принципово новітніх засадах.

Ключові слова: навчально-розвивальний потенціал, інформаційно-комунікаційні технології, А. Горемичкін.

Nataliia IHNATENKO,
orcid.org/0000-0003-1616-8708
Candidate of Pedagogic Sciences,
Professor at the Department of Pedagogy,
Theory and Methods of Primary Education
of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) i.natalvik@gmail.com

Oksana KOVTUN,
orcid.org/0000-0002-9516-8628
Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor at the Department of Pedagogy,
Theory and Methods of Primary Education
of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) kovtunok@ukr.net

THE EDUCATIONAL AND DEVELOPMENT POTENTIAL OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE SCIENTIFIC CONCEPT OF A. HOREMYCHKIN

The article is devoted to the educational and development potential of information and communication technologies in the scientific concept of the outstanding pedagogue A. Horemichkin. Disclosure of the use of information and communication technologies in the education process. Scientific and methodical works of A. Horemichkin are analyzed.

The assertion on necessity of application of computer programs in higher education system is emphasized, promotes formation of consciousness, world outlook, spiritual culture in students. The author notes that the use of information and communication technologies in the education process helps to resolve a set of issues at the scientific and methodological level, such as philosophical, psychological, linguistic, pedagogical, methodological. The scientific concept of the pedagogue A. Horemichkin highlights the specific conditions for compiling computer programs in the education process of the university. A. Horemichkin defines the structuring of humanitarian knowledge as a separate methodological problem. As a result of the research, the scientist defines a step-by-step schematic plan for the implementation of the process of knowledge systematization in a particular discipline.

Summarizing the above, it should be noted that the outstanding pedagogue A. Horemichkin justifies the methodology of introducing digital criteria in the education process for humanitarian disciplines. This very aspect today is the most valuable in terms of transforming the personality of the teacher and developing his ability to diversify specific forms of pedagogical work.

Thus, in the process of using information and communication technologies, modern researcher A. Horemichkin offers an original scientific concept of education computerization, based on the priority of professionally oriented thinking, creativity of the participants of the education process, substantiates the need to revise the bases of knowledge sources and pedagogical experience structuring depending on some or other forms of information, as well as to finalize the system of pedagogical work efficiency evaluation on the basis of the information system.

Key words: educational and development potential, information and communication technologies, A. Horemichkin.

Постановка проблеми. В сучасних умовах інтеграції до європейського простору освітньої системи в Україні зростання інформаційно-технологічного простору змінило уявлення про ресурсне забезпечення вищої школи, яке виявляється в супроводі і впровадженні в навчальний процес інноваційних технологій. Актуальність цієї статті визначається із залученням інформаційних технологій, дистанційної освіти, комп'ютерного тестування, оперування глобальними інформаційними ресурсами тощо в систему освіти. Вивчення творчого доробку відомих діячів не тільки великих культурних центрів, а й окремих регіонів України дає змогу визначити наукову концепцію в галузі педагогічної освіти. В цьому контексті ґрунтовний науковий і педагогічний досвід А. Горемичкіна є особливо актуальним.

Аналіз досліджень. Питання використання інформаційно-комунікаційних технологій в різних її аспектах розглядалося в працях багатьох науковців. Науковий інтерес для цієї статті викликали дослідження про інформатизацію суспільства і взаємодію людини і комп'ютера (Р. Абдеєва, Б. Гершунський, Л. Мікешіна, В. Рачкова та інших); психологічні аспекти використання комп'ютерних технологій в освіті (В. Мазепус, В. Цеханський); автоматизовані системи навчання на базі комп'ютерної та аудіовізуальної техніки (Б. Андрєєв, Н. Дьяченко, Т. Ільїна, А. Смирнов та інші); використання комп'ютерних технологій за кордоном (А. Бенгін, П. Горгес, А. Мерк, В. Роллін).

Мета статті – теоретичне обґрунтування навчально-розвивального потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у науковій концепції педагога А. Горемичкіна.

Виклад основного матеріалу. Нині спостерігається важливість і необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес. Як свідчать дослідження науковців

сучасності, основні напрями формування перспективної системи освіти мають принципово важливе значення для України, яка перебуває на етапі складних економічних перетворень.

Протягом декількох років великий вплив на формування наукових і педагогічних поглядів Мелітопольщини здійснював педагог А. Горемичкін. Слід зазначити, що його унікальний науковий і педагогічний досвід не знайшов повного та об'єктивного висвітлення й оцінки в Україні, а наукові дослідження недостатньо представлені громадськості. У зв'язку з цим автори вирішили розглянути деякі наукові дослідження визначного педагога А. Горемичкіна.

Наукова праця А. Горемичкіна «Введення в комп'ютерну педагогіку (про інформаційно-просторовий підхід у педагогічних концепціях)» є важливою до розуміння педагогічних і культурологічних аспектів. Науковець у дослідженні вказує на сучасний стан інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітньої галузі України, який потребує повноцінного інформаційного галузевого ресурсу не лише в традиційній формі, а й в електронній.

На думку А. Горемичкіна, значно змістилися акценти у сфері дидактики. Отримуючи певні знання і вміння конкретної галузі, особистість має можливість самостійно звертатися до невичерпного джерела знань і робити це в індивідуальному режимі незалежно від форми навчання. Зазначена форма викликає необхідність серйозного переосмислення ролі вчителя, змісту і методів його роботи і функціональних відносин у системі «вчитель-учень». А. Горемичкін зауважує, що вказана проблема досі не знайшла однозначного вирішення, особливо в практичному плані (Горемичкін, 2008).

Можливість проведення автоматизованих опитувань за допомогою комп'ютера викликала захоплення тестуванням, в результаті чого підвищився

процес оцінювання, але суттєво знизилася здатність опитуваних до усного викладу знань.

З'ясувалося, що тестування в формі поточного контролю не завжди є корисним у навчальному процесі. Використання ж інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі привернуло увагу до розробки різноманітних форм навчання, в яких не передбачається постійного спілкування педагога з учнями (заочне, дистанційне, опліне).

Автор зазначає, що відколи в педагогів з'явилася унікальна можливість самостійно на комп'ютері створювати для занять нові дидактичні матеріали, відтоді сформувалася технологічна база свободи педагогічного мислення. Цей аспект навчального процесу нині є найціннішим в плані трансформації особистості педагога і розвитку його спроможності до урізноманітнення конкретних форм педагогічної праці.

Отже, за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі науковець окреслив комплекс питань науково-методологічно рівня: філософських, психологічних, лінгвістичних, педагогічних, методичних. Результати наукового дослідження дали змогу А. Горемичкіну визначити базові змістовні й функціональні структурні компоненти педагогіки, дійти висновку, що цілеспрямовано сформована структура є обов'язковою характеристикою будь-якого повноцінного навчального курсу. Адже структурність забезпечує успішне засвоєння знань у навчальному процесі, сприймання будь-якої інформації. Можна стверджувати, що надзвичайно плідним у методологічному аспекті виявилось глибоке переконання дослідника, що обґрунтоване структурування навчальних матеріалів сприяє позитивному впливу на організацію навчального процесу і його ефективність.

У науковому дослідженні «Інженерія знань в галузі гуманітарної освіти» (Горемичкін, 2008) А. Горемичкін аналізує процес розвитку культури особистості в гносеологічних, аксіологічних, антропологічних, технологічних контекстах. Автор висвітлює наукові підходи до структуризації гуманітарних знань як вирішення методологічної проблеми і вплив на творче мислення студентів засобами інформаційно-комунікаційних комп'ютерних технологій.

Науковець теоретично обґрунтовує необхідність системно-послідовного залучення до методологічного арсеналу педагогіки сучасних досягнень сфери «інженерії знань». А. Горемичкін зазначає, що в гуманітарній сфері термін «інженерія знань» передбачає опецифічний, предметно

зумовлений сенс. Це поняття практично не використовується, але може розглядатися як своєрідна методологія педагогічної творчості.

Посилаючись на думку Л. Мікешіної про те, що форма організації наукового знання «в точному і повному розумінні цього терміна має місце в природних, математичних науках, тоді як гуманітарне знання оперує поняттям теорії в широкому сенсі як деякою сукупністю поглядів мислителя, системою висловлювань, не пов'язаних жорсткою дедуктивною послідовністю ідей, спрямованих на пояснення, інтерпретацію знання і пізнавальної діяльності» (Мікешіна, 2005), автор стверджує, що в гуманітарній сфері процес формування знань є надзвичайно складним.

А. Горемичкін зазначає, що в практиці наукової роботи сформувалися різні види систематизації зі своєю методологічною основою, принципами, термінологією і сферою застосування. В гуманітарній сфері можлива історична відносність суджень та оцінок, допускається певний ступінь ймовірності помилки.

Принципове втілення і застосування таких методик визнається практично всіма дослідниками: «Застосування статистики в соціальних і гуманітарних науках завжди супроводжується розглядом спеціальних методологічних проблем» (Кузнецов). Однак більшість сучасних науковців дотримуються думки, що розвиток методів моделювання та наявність міждисциплінарних зв'язків дозволяють по-новому поглянути на деякі наукові питання. На його думку, потрібно виробляти іншу систему критеріїв та інші методики аналітичних обчислень.

В базових підрозділах наукової праці «Інженерія знань в галузі гуманітарної освіти» А. Горемичкін значно розширює поле смислового охоплення традиційної методологічно-педагогічної проблеми. Окремо автор наголошує на тому, що докорінно трансформується головне завдання, а саме необхідно структурувати знання, які складають зміст конкретної навчальної дисципліни (Горемичкін, 2008). Тому умова дотримання наукових засад при опрацюванні подібного роду проблематики з надзвичайно широким спектром розгалуження структурних компонентів перетворюється в наукову проблему, вирішення якої вимагає звернення до філософії, психології, педагогіки та багатьох інших наукових галузей.

А. Горемичкін зазначає, що сукупність знань конкретної науки, адаптована до стандартних вимог сучасного навчального процесу, повинна відповідати низці необхідних умов, які визначаються навчальним процесом, тому що системно-структурна організація навчального матеріалу

повинна бути спрямована на стимулювання розумової діяльності, формування і розвиток професійного мислення студента. Педагог А. Горемичкін визначає, що комплекс відібраних матеріалів повинен відповідати певним умовам:

1. Сукупність відібраних матеріалів повинна складати єдиний, послідовно і логічно вибудований курс конкретної науки.

2. Професійна спрямованість навчального курсу повинна містити систему ключових знань, що відображає принципові засади цієї науки.

Поєднання окреслених умов є складним завданням. До того ж важливою умовою залишається визначення комплексу ключових знань конкретної науки.

Окремим розділом наукової праці розглядається проблема структуризації гуманітарних знань в контексті застосування педагогічної практикою традиційних і сучасних методологічних розробок, які мають базові навчальні курси. Тому при розробці певного навчального курсу необхідно дотримуватися певних позицій: 1) здійснювати цілеспрямований відбір матеріалу; 2) визначати загальний тематичний план; 3) здійснювати педагогічне структурування. Отже, систематизоване структурування є необхідним аспектом наукового знання.

Метою курсу А. Горемичкін вбачає вирішення питань оптимізації змістової насиченості навчальних текстів. Для досягненні зазначеної мети науковець пропонує виконання таких завдань: 1) планування курсу; 2) розробка кожного окремого заняття. В процесі вирішення цих завдань педагогу доводиться оперувати «квантами» навчальної інформації, виокремлювати знаннєві блоки в логічно обґрунтований ряд, окреслювати міждисциплінарні зв'язки між ними, організувати й спрямовувати розумову діяльність студентів.

Матеріалом педагогічної роботи є знання, тобто весь потенційно доступний обсяг інформації, накопичений людством в тій чи іншій сфері діяльності. Тому автор наводить структурований план поетапного втілення процесу систематизації знань в конкретній дисципліні за схемою:

I етап. Підготовка елементів матеріалу і виявлення смислових зв'язків між отриманими еле-

ментами системи. Об'єднання їх у локальні смислові вузли (квантифікація).

II етап. Ранжування блоків за змістовою значущістю (таксономія).

III етап. Надання блоку його смислової вагомості, вираженої в конкретному числовому значенні (стратифікація) (Горемичкін, 2008).

На думку науковця, наведені вище етапи свідчать, що в структуризації гуманітарних знань є два обов'язкових етапи – квантифікація і таксономія, тобто присвоєння кожному кванту числової оцінки його значимості, співвіднесеної з якоюсь оціночною шкалою. Кінцевим етапом є стратифікація – ранжування об'єктів всередині аналізованого досвіду, встановлення в ньому видових категорій і виявлення їх ієрархічної співвідпорядкованості.

Отже, в науковому дослідженні А. Горемичкіна «Інженерія знань у галузі гуманітарної освіти» здійснена спроба обґрунтувати методику введення цифрових критеріїв у навчальний процес для гуманітарних дисциплін з позицій педагогічної таксономії.

Висновки. Проблема навчально-розвивального потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій в науковій концепції А. Горемичкіна не втрачає своєї актуальності. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес вищої освіти для формування у студентів – це складний процес, зумовлений індивідуальними психологічними особливостями, досвідом особистості, емоційно-почуттєвою сферою. Адже в науковій концепції визначного педагога Мелітопільщини А. Горемичкіна використання інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме навчально-розвивальному потенціалу студентів, а саме мотивації; індивідуалізації й диференціації; пізнавальному розвитку; формуванню навчальної та інформаційної культури діяльності.

Перспективою подальшого розгортання досліджуваної проблеми є розробка методики впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес з метою формування в студента художнього світогляду як важливого критерію загальнокультурної компетентності людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горемичкін А. І. Введення в комп'ютерну педагогіку : навч. посіб. з основ комп'ютерної дидактики / А. І. Горемичкін. Мелітопіль : ТОВ «Видавничий будинок ММд», 2008. 267 с.
2. Горемичкін А. І. Інженерія знань в системі образования. Монографія. Мелітопіль : ООО «Издательский дом МГТ», 2008. 270 с.
3. Мікешіна Л. А. Філософія науки. Москва : Вид. «Флінта». 2005.
4. Кузнєцов М. М. Філософія Маршалла Маклюєна і комунікативні стратегії інтернету. Москва : Інститут філософії РАН, <http://www.isp.ru/info/Seminar-doc/Mclw.doc>.

REFERENCES

1. Horemichkin A. Vvedennya u kompyuternu pedahohiku : navch. posib. z osnov kompyuternoyi dydaktyky [Introduction to computer pedagogy: study. tool. from the basics computer didactics]. Melitopol : MMD Publishing House LLC, 2008. 267 p. [in Ukraine].
2. Horemichkin A. Ynzheneryya znanyy v systeme obrazovanyya. Monohrafiya [Engineering knowledge in the education system. Monograph]. Melitopol : MGT Publishing House, 2008. 270 p. [in Ukraine].
3. Mykeshyna L. Filosofiya nauky [Philosophy of Science]. Moscow : View. Flint. 2005. [in Russian].
4. Kuznetsov M. Filosofiya Marshalla Maklyuena i komunikatyvni stratehiyi Internetu [Marshall McLuhan's Philosophy and Communication Strategies Internet] Moscow : Institute of Philosophy, Russian Academy of Sciences, <https://www.isp.gu/ipfo/Semipag-dos/Mslw.dos> [in Russian].